

GAZİ TÜRKİYAT
B A H A R / 3 8
2 0 2 6
ISSN: 1307-914X
e-ISSN: 2979-9368

ARAŞTIRMA MAKALESİ / Research Article

Atıf / Citation

ANIK, Ş. S. (2026). "Kırşehir Şer'îye Sicilleri Kataloğu ve 2 Numaralı Kırşehir Şer'îye Sicili'nin Tahlili". *Gazi Türkiyat*, 38: 177-202.

Geliş / Submitted

05.09.2025

Kabul / Accepted

22.04.2026

DOI

10.65007/gaziturkiyat.1778564

KIRŞEHİR ŞER'İYE SICİLLERİ KATALOĞU VE 2 NUMARALI KIRŞEHİR ŞER'İYE SICİLİ'NİN TAHLİLİ

Catalogue of Kırşehir Shari'a Court Registers and the Analysis of the Kırşehir Shari'a Court Register No. 2

Şükrü Seçkin ANIK*

Öz

Şer'îye Sicilleri, Osmanlı Devleti'ndeki şer'î ve örfî kuralların tatbikine dair bilgi veriyor olması bakımından hukuk tarihi araştırmalarında son derece önemli ana kaynaklardır. Bunun yanında sosyal, ekonomik, kültürel, idari ve askeri tarih çalışmaları açısından da son derece kıymetli bilgilere haiz kaynaklardır. Şer'îye Sicilleri'nin birincil kaynak olarak sahip olduğu bu ehemmiyet, Balkanlar, Orta Doğu, Mısır, Kıbrıs, Akdeniz ve Ege Adaları gibi Osmanlı idaresi altında bulunmuş toprakların tarihi açısından da geçerlidir. Bu öneme binaen bu çalışma XIX. yüzyıl şer'îye sicillerine odaklanmaktadır. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivleri Meşihat Sicil Defterleri Fonuna kayıtlı Kırşehir Şer'îye Sicilleri incelenmiştir. Makalede önce Kırşehir Sicilleri'nin genel bir kataloğu hazırlanmış daha sonra 2 Numaralı Kırşehir Şer'îye Sicili, Kırşehir'in coğrafyası göz önüne alınarak, tahlil edilmeye çalışılmıştır. Zira bu çalışmanın temel argümanı bir bölgenin coğrafyasının o bölgenin sosyal, kültürel ve ekonomik tarihine etki ettiğidir. Bu nedenle Şer'îye Sicilleri üzerine yapılan çalışmalarda, araştırma konusu bölgenin coğrafyasının dikkate alınmasının önemine vurgu yapmak amaçlanmaktadır. Araştırmada, Kırşehir Şer'îye Sicilleri üzerine yapılan katalog çalışmaları içinde en net listenin yer alması ve 2 Numaralı Kırşehir Şer'îye Sicili'nin bir kaynak olarak değerlendirilerek, XIX. yüzyıl Kırşehir'inin ekonomik, sosyal ve idari yapısına dair yeni birtakım bulgular ortaya koyması bakımından yerel tarih çalışmalarına bir katkı sunmaya çalışılmıştır. Bu tür çalışmaların artması, Osmanlı şehirlerinin sosyal ve ekonomik yapıları hakkında daha geniş ve derinlemesine bir bilgi birikimi oluşturacaktır.

Anahtar Kelimeler: Şehir tarihi, Kırşehir, Şer'îye Sicili, tarihi coğrafya, XIX. yüzyıl.

Abstract

The Shari'a Court Registers of the Ottoman Empire constitute extremely important primary sources for legal history studies, as they provide valuable information regarding the implementation of both Islamic (shari'a) and customary ('örfi)

* Dr. Öğr. Üyesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Kırşehir/TÜRKİYE. sukru.anik@ahievran.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7414-0442

legal rules. In addition to their significance for legal history, these registers also contain highly valuable data for studies in social, economic, cultural, administrative, and military history. The importance of shari'a court registers as primary sources is equally relevant for the historical study of regions that were once under Ottoman administration, including the Balkans, the Middle East, Egypt, Cyprus, as well as the Mediterranean and Aegean islands. In light of this significance, the present study focuses on the Shari'a registers of the 19th Century. Within this framework, the Kırşehir sharia court registers preserved in the Meşihat Registers Collection of the Ottoman Archives of the Presidency of the Republic of Türkiye State Archives were examined. The article first presents a general catalogue of the Kırşehir Shari'a Court Registers and subsequently attempts to analyse the Kırşehir Sharia Court Register No. 2 by taking into account the geographical characteristics of the region. The main argument of this study is that the geography of a given region has a significant influence on its social, cultural, and economic history. Therefore, the study aims to emphasize the importance of considering the geographical context of the region under investigation in research conducted on Shari'a registers. In addition, this research seeks to contribute to local history studies by presenting one of the most comprehensive catalogues prepared for the Kırşehir Shari'a registers and by evaluating the Kırşehir Sharia Court Register No. 2 as a historical source. Through this analysis, the study reveals several new findings concerning the economic, social, and administrative structure of 19th Century Kırşehir. The proliferation of such studies will contribute to the development of a broader and deeper body of knowledge regarding the social and economic structures of Ottoman cities.

Keywords: Urban history, Kırşehir, Shari'a Court Registers, historical geography, 19th century.

GİRİŞ

Kırşehir, MÖ 2. binyılın ilk çeyreğinde Asur ticaret kolonilerinin Anadolu'da faaliyet gösterdikleri döneme kadar uzanan tarihi ile Orta Anadolu Bölgesi'nin önemli ticaret merkezlerinden biridir (Ünsal 2012: 1231). En eski kayıtlarda *Aquae Saravenae* yani Suşehri (Gündüz 2012: s. 1375; Tarım 1938: 17) yahut Saravenae Hamamı (Nişanyan Sözlük: 2025) olarak adlandırılan Kırşehir tarih boyunca *Chamanen*, *Mokissos*, *Jüstinianopolis* gibi isimlerle anılmış, son olarak Türkler buraya Gülşehir ve Kırşehri gibi adlandırmalar yakıştırmışlardır. Günümüzde ise Kırşehir adı kullanılmaktadır.

Kırşehir, Malazgirt Zaferi sonrası Anadolu'da Türk kimliğinin güçlenmesi ile beraber ilk olarak Selçuklu Türklerinin hâkimiyeti altına girmiş sonra sırasıyla Danişmendliler, tekrar Selçuklular, Babailer, Moğollar, Germiyanogulları, Karamanogulları, Eretna Beyliği ve Kadı Burhaneddin Kırşehir'i hâkimiyeti altına almıştır (Tuğluca 2013: 165). İlk defa I. Murad zamanında Osmanlı topraklarına dâhil olan Kırşehir, 1402 yılında Timur tarafından Karamanogullarına verilmiştir (Tuğluca 2013: 169). Osmanogulları ve Karamanogulları arasında sık sık el değiştiren Kırşehir, 1480 yılında Osmanlılar tarafından Dulkadirli Beyi Alaüddevle'ye dirlik olarak verilmiş, 1489 yılında Alaüddevle Kırşehir'i ilhak etmiştir. 1515 Turnadağ Savaşı ile Alaüddevle'nin bertaraf edilmesi üzerine Dulkadirli toprakları Kırşehir dâhil olmak üzere Şehsuvaroğlu Ali Bey'e teslim edilmiştir (Tuğluca 2013: 169). 1522 yılında ise Rum Eyaletine bağlı Bozok Sancağı kurularak Kırşehir buraya dâhil edilmiştir (Kılıç 2022: 43-59). 1550'lerde de Bozok Sancağı'ndan ayrılarak müstakil bir sancak hâline getirilmiştir. Daha sonra sırasıyla Dulkadirli ve Karaman eyaletlerine bağlanmıştır.

XVIII. yüzyıl boyunca Karaman Eyaleti'ne bağlı bir sancak durumunda olan Kırşehir (Başar 1997: 77) XIX. yüzyılın II. çeyreğinde Niğde Muhassıllığına bağlanmış, bir ara müstakil bir muhassıllık olsa da (Şahin 2022: 483), 1867 tarihli Vilayet Nizamnamesi'ne göre, Konya Vilâyeti'nin Niğde Sancağı'na bağlı bir kaza durumuna getirilmiştir. Son olarak bu çalışmanın bazı hükümleri de göstermektedir ki XIX. yüzyıl sonunda Kırşehir, Ankara Vilayeti'ne bağlanmıştır (Karaköse 2013: 220). Bu çalışmanın konusunu teşkil eden Kırşehir Şer'îye Sicilleri'nin tamamı Kırşehir, Ankara Vilayeti'ne bağlı bir kaza statüsünde iken hazırlanan defterlerdir.

Şer'îye Sicilleri, Osmanlı Devleti'nde “kadı” adı verilen devlet görevlileri tarafından idare edilen mahkemelerin kayıt altına alındığı defterlerdir. Kadı, İslam devletlerinde mahkemeleri idare etmek ve şer'i hukuka göre davaları karara bağlamak üzere tayin edilen hâkimlerdir (Ortaylı 2001: 69). Ancak kadıların tek görevi şer'i hukukun tatbiki değildir. Kadıların adli sorumluluklarının yanı sıra, mülki ve beledi sorumlulukları da vardır. Buna göre çarşı ve pazarın teftişi ve asayişi, esnaf ve sanatkârların kontrolü, fiyat tespiti, şehrin alt yapı tesislerinin denetlenmesi ve gerekirse imarı, vakıf yöneticilerinin denetlenmesi ve din görevlilerinin atamaları gibi meseleler kadıların görev ve sorumlulukları arasındadır (Ortaylı 2017: 41). Kadıların bu geniş yetkileri Şer'îye sicillerinin muhtevasını da çeşitlendirmektedir. Buna göre Şer'îye sicillerinde karşılaşılan belgeleri iki sınıfta toplamak mümkündür. Bunlardan ilki kadı tarafından tutulan i'lâm, hüccet, tereke ve narh kayıtlarıdır. İ'lâm bildirmek demektir. Kadının verdiği hükmün ne olduğunu bizzat kendi imzası ile bildirdiği belgedir. Hırsızlık, cinayet, ırza ya da haneye tecavüz, evlenme, boşanma, nafaka, vasi tayini, borç ve alım-satım gibi adli davaların sonuçları bu belgelerden öğrenilir. Hüccet ise kelime anlamı olarak “delil” demektir (Pakalın 1983: 865). İ'lâm ile hüccet arasındaki fark, hüccette şahitlerin huzurunda görülen davada kadının hükmü altında şahitlerin de imzalarının bulunmasıdır (Uzunçarşılı 1984: 108). Ancak bu terimler tarih boyunca yeknesak olarak aynı anlamda kullanılmış değildir. Tarihî süreç içerisinde anlamlarının değiştiği görülmektedir. Örneğin, hüccet kelimesi, önceleri hem adli davalardan hem de miras davalarından sonra oluşturulan belgeler için kullanılıyorken, daha sonra genellikle miras davaları ile ilişkilendirilmiştir. Benzer şekilde i'lâm alt makamdan üst makama bildirilen ya da arz edilen meseleler için kullanılan bir belge grubu iken, sonradan davalarda verilen hükümleri içeren belgelere i'lâm denilmiştir (Aslan 1998: 187-195). Tereke kayıtları vefat eden kişilerin mirasçılarına bıraktıkları malları gösteren kayıtlardır. Müteveffanın sahip olduğu ev, tarla ve hayvanatın yanı sıra giydiği ayakkabısından yatak yorgana, kullandığı mutfak gereçlerinden sahip olduğu hububata, giydiği kıyafetlerden varsa kitaplarına kadar günlük hayatta kullandığı her şey mirasçılarına kaldığından kayıt altına alınır. Dolayısıyla tereke kayıtları sosyal ve kültürel tarih çalışmaları açısından son derece önemli birincil kaynaklardır. Kadıların çarşı ve pazar kontrolüne binaen, Şer'îye sicillerinde karşılaşılan bir diğer kayıt türü *narh kayıtları*dır. Narh, mal ve hizmet

fiyatlarında devletçe tespit edilen üst sınırı ifade eder (Kütükoğlu 2006: 390; Sahillioğlu 1967: 36-53). Çarşıda ve pazarda satılan yiyecek ve giyecek, bunları taşıyan hamalların alacağı ücretler, üretilen silahlar vb. her türlü mal ve hizmet alımı sonrasında ödenecek fiyat bu kayıtlarda yer almaktadır. Şeriye sicillerinde yer alan ikinci sınıf belgeler, merkezden kadıya gönderilen ferman, berat, buyuruldu ve temlikname gibi belgelerdir. Fermanlar merkezden gönderilen padişah emirleridir. Beratlar da gönderildiği bölgeyle ilgili bir tayin, vazife yahut muafiyeti belirten belgelerdir. Buyruldu ise üst düzey bürokratların alt ve orta seviye memurlara gönderdikleri emirdir. Temlikname de devlete üstün hizmetleri dokunan görevlilere padişah tarafından mülk olarak verilen yerleri gösteren belgelerdir. Merkezden gönderilen ve kadı sicillerine kopya edilen bu belgeler genellikle ilgili bölgeden alınacak vergi miktarını, vakıf temlikleri ve tımar tevcihatını ifade eden belgelerdir. “*Sicill-i Mahfûz*” olarak adlandırılan ilk sınıftaki belgeler sicillerin başında yer alırken “*Sicill-i Mahfûz Defterlü*” denilen ikinci sınıf belgeler genellikle sicillerin sonunda kaydedilir (Uğur 2010: 10.)

Şer’iye sicillerinden elde edilecek bu geniş belge gruplarının, XIX. yüzyılın ilk çeyreğinden sonra giderek azaldığı görülmektedir. Özellikle Yeniçeri Ocağı’nın kaldırılmasından sonra, kadıların uhdesinde bulunan pek çok sorumluluk zamanla yeni kurulan nezaretlere devredilmiştir. Buna göre kadının çarşı ve pazar kontrolü ile narh tespiti gibi sorumlulukları 1826 yılında kurulan İhtisap Nezaretine, vakıflar üzerindeki denetim görevi ise 1836 yılında kurulan Evkaf Nezaretine intikal etmiştir (Ortaylı 2016: 290).

Tanzimattan sonra Nizamiye Mahkemeleri’nin teşekkülü ve 1 Nisan 1868 tarihinde şer’i davalar haricindeki bütün davalar için en yüksek yargı mercii olarak Divân-ı Ahkâm-ı Adliye’nin kurulması (Kenanoğlu 2007: 187) ile kadı mahkemelerinin görev alanlarının sadece şer’i davalar ile sınırlanmasına yol açmıştır. Böylece Tanzimat sonrasında Şer’iye sicillerinden yalnızca tereke kayıtları, evlenme, boşanma, nafaka, cinayet vs. gibi kayıtlara ulaşılmaktadır. Bu çalışmanın konusu olan 2 Numaralı Kırşehir Şer’iye Sicili de Tanzimat sonrasında hazırlanan bir defter olduğundan, bu nevi belgeler bulunmaktadır.

KIRŞEHİR ŞER’İYE SİCİLLERİ

Osmanlı Arşivleri ve Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi (İSAM) kataloğunda otuz beş adet Kırşehir Şer’iye Sicili bulunmaktadır. Ancak Ankara’daki Millî Kütüphane’deki Şer’iye Sicilleri kataloğunda yirmi dört adet Kırşehir Şer’iye Sicili kayıtlıdır. Bu arşivlerdeki siciller, XIX. yüzyılın son çeyreği ile XX. yüzyılın ilk çeyreği arasındaki zaman aralığını kapsamaktadır. Bu sicillerden 3, 5, 12, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23 ve 24 numaralı defterler tez olarak çalışılmıştır¹. Bu tezlerin biri hariç diğer hepsi Millî Kütüphane Kataloglarını esas alarak 24 sicil olduğunu

yazmaktadır. Sadece 22 Numaralı Kırşehir Şer'îye Sicili üzerine yapılan tez İSAM kataloğunu kullandığı için otuz beş adet Kırşehir Şer'îye Sicili olduğu bilgisini verir (Çora 2023: 10). Bununla beraber her üç katalogda da defterlerin ihtiva ettiği tarih aralıkları yanlış gösterilmektedir. Bu çalışmada ulaşılabilen bütün Kırşehir Şer'îye Sicilleri tek tek incelenerek defterlere kaydedilen mahkeme hükümlerinin ilk ve son tarihleri Tablo 1'de belirtilmiş ve böylece en derli toplu Kırşehir Şer'îye Sicilleri Kataloğu hazırlanmaya çalışılmıştır.

Tablo 1: Kırşehir Şer'îye sicilleri toplu kataloğu

Fon Kodu	Dosya Numarası	Defter Numarası	İlk Hüküm (Hicri/Miladi)	Son Hüküm (Hicri/Miladi)
MŞH.ŞSC. d	6107	1	15 Cemâziye'l-Âhir 1296/6 Haziran 1879	1 Muharrem 1304/30 Eylül 1886
MŞH.ŞSC. d	6108	2	23 Safer 1309/28 Eylül 1891	15 Rebî'ü'l-Evvel 1313/3 Kasım 1895
MŞH.ŞSC. d	6109	3	1 Receb 1296/21 Haziran 1879	17 Safer 1305/4 Kasım 1887
MŞH.ŞSC. d	6110	4	10 Muharrem 1298/13 Aralık 1880	25 Cemâziye'l-Evvel 1309/27 Aralık 1891
MŞH.ŞSC. d	6111	5	21 Receb 1299/8 Haziran 1882	22 Safer 1305/8 Haziran 1882
MŞH.ŞSC. d	6112	6	21 Cemâziye'l-Evvel 1301/19 Mart 1884	20 Receb 1301/16 Mayıs 1884
MŞH.ŞSC. d	6113	7	23 Şaban 1302/7 Haziran 1885	1 Zi'l-kade 1306/29 Haziran 1889
MŞH.ŞSC. d	6114	8	3 Safer 1305/21 Ekim 1887	13 Rebî'ü'l-Âhir 1312/14 Ekim 1894
MŞH.ŞSC. d	6115	9	27 Safer 1305/14 Kasım 1887	5 Zi'l-kade 1309/1 Haziran 1892
MŞH.ŞSC. d	6116	10	29 Safer 1305/16 Kasım 1887	25 Rebî'ü'l-Âhir 1310/16 Kasım 1892
MŞH.ŞSC. d	6117	11	6 Rebî'ü'l-Âhir 1309/9 Kasım 1891	15 Rebî'ü'l-Evvel 1317/24 Temmuz 1899
MŞH.ŞSC. d	6118	12	12 Muharrem 1310/6 Ağustos 1892	10 Muharrem 1311/24 Temmuz 1893
MŞH.ŞSC. d	6119	13	8 Safer 1311/21 Ağustos 1893	5 Muharrem 1315/6 Haziran 1897
MŞH.ŞSC. d	6120	14	24 Muharrem 1314/5 Temmuz 1896	18 Rebî'ü'l-Evvel 1317/ 27 Temmuz 1899
MŞH.ŞSC. d	6121	15	3 Rebî'ü'l-Âhir 1317/11 Ağustos 1899	21 Cemâziye'l-Evvel 1324/13 Temmuz 1904

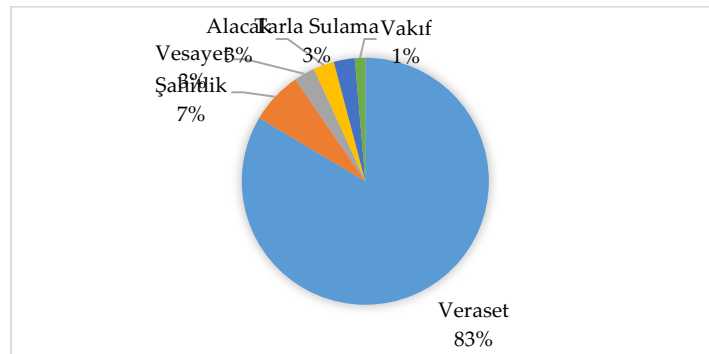
MŞH.ŞSC. d	6122	16	30 Rebî'ü'l-Evvel 1317/8 Ağustos 1899	22 Muharrem 1325/7 Mart 1907
MŞH.ŞSC. d	6123	17	24 Zi'l-hicce 1324/8 Şubat 1907	6 Receb 1328/14 Temmuz 1910
MŞH.ŞSC. d	6124	18	29 Muharrem 1325/14 Mart 1907	9 Muharrem 1326/12 Şubat 1908
MŞH.ŞSC. d	6125	19	1 Rebî'ü'l-Evvel 1323/6 Mayıs 1905	19 Rebî'ü'l-Evvel 1327/20 Mart 1911
MŞH.ŞSC. d	6126	20	17 Rebî'ü'l-Evvel 1326/19 Nisan 1908	15 Rebî'ü'l-Evvel 1327/6 Nisan 1919
MŞH.ŞSC. d	6127	21	13 Muharrem 1326/16 Şubat 1908	8 Sefer 1327/1 Mart 1909
MŞH.ŞSC. d	6128	22	27 Rebî'ü'l-Evvel 1327/18 Nisan 1919	13 Zi'l-kade 1328/16 Kasım 1910
MŞH.ŞSC. d	6129	23	15 Şevval 1326/20 Ekim 1910	21 Zi'l-hicce 1330/1 Aralık 1912
MŞH.ŞSC. d	6130	24	19 Zi'l-kade 1328/22 Kasım 1910	15 Rebî'ü'l-Âhir/13 Mart 1914
MŞH.ŞSC. d	6131	25	24 Şevval 1308/2 Haziran 1891	29 Cemâziye'l-Evvel 1333/14 Nisan 1915
MŞH.ŞSC. d	6132	26	17 Rebî'ü'l-Âhir 1312/18 Ekim 1894	14 Muharrem 1314/25 Haziran 1896
MŞH.ŞSC. d	6133	27	11 Rebî'ü'l-Evvel 1318/9 Temmuz 1900	26 Cemâziye'l-Âhir 1319/10 Ekim 1901
MŞH.ŞSC. d	6134	28	9 Şevval 1318/30 Ocak 1901	15 Safer 1321/13 Mayıs 1903
MŞH.ŞSC. d	6135	29	-	-
MŞH.ŞSC. d	6136	30	25 Rebî'ü'l-Evvel 1329/26 Mart 1911	20 Receb 1332/14 Haziran 1914
MŞH.ŞSC. d	6137	31	28 Rebî'ü'l-Âhir 1331/6 Nisan 1913	18 Muharrem 1332/17 Aralık 1913
MŞH.ŞSC. d	6138	32	1331/1913	1335/1917
MŞH.ŞSC. d	6139	33	12 Şevval 1331/14 Eylül 1913	9 Receb 1335/1 Mayıs 1917
MŞH.ŞSC. d	6140	34	2 Rebî'ü'l-Âhir 1334/6 Şubat 1916	22 Zi'l-kade 1340/17 Temmuz 1922
MŞH.ŞSC. d	6141	35	1 Mart 1924	7 Ekim 1926

2 NUMARALI KIRŞEHİR ŞER'İYE SİCİLİ

2 Numaralı Kırşehir Şer'îye Sicili 23 Safer 1309/28 Eylül 1891 ile 15 Rebî'ü'l-Evvel 1313/3 Kasım 1895 arasında geçen yaklaşık dört yılı ihtiva etmektedir. Defter, 73 hüküm, 14 ek belge olmak üzere toplam 87 belgeden müteşekkildir. Hükümlerin 61 tanesi veraset, 5'i şahitlik, 2'si vesayet, 2'si alacak, 2'si sulama ve 1 tanesi de vakıflarla ilgilidir. 1 numaralı grafikte de görüldüğü üzere veraset davaları ile ilgili kayıtların sicilde yer alan belge grubunun %83 gibi büyük bir bölümünü oluşturuyor olması çalışma konusu sicilin tereke kayıtları açısından oldukça zengin olduğunun göstergesidir. Aşağıda daha detaylı inceleneceği üzere tereke kayıtlarında yer alan günlük kullanım araçları, hayvan fiyatları, kadın ve erkek isimleri, lakaplar ve kız ve erkek çocuk sayısı gibi bilgiler XIX. yüzyıl Kırşehir sosyal ve ekonomik yaşantısı açısından sön derce önemli bilgilerdir.

Defter sayfaları ve hükümler günümüz rakamları ile numaralandırılmıştır. 1, 2, 3 ve 8 rakamları ile numaralandırılan sayfalar boştur. 4, 5, 6 ve 7 rakamları ile numaralandırılan sayfalarda Kırşehir Eytam Müdürlüğü ile ilgili on bir adet belge bulunmaktadır ve bu belgeler de günümüz rakamları ile numaralandırılmıştır. Defterin 9 numaralı sayfasında eski Türkçe "İş bu husus defterinin altmış dört sahifeden ibaret bulunduğuş tasdik kılındı 9 Zilkade Sene 308" ifadesi yer almaktadır. Defterin 10 numaralı sayfasında eski Türkçe olarak "sahife numero 1" ifadesinin altında bir hüküm yer almaktadır ve 4, 5, 6 ve 7 numaralı sayfalarda numaralandırılan on bir belgeye istinaden günümüz rakamları ile "12" olarak numaralandırılmıştır. Bu sayfada eski Türkçe olarak "sahife numero 1" ifadesi yer aldığından kanaatimizce orijinal defter bu sayfadan itibaren başlamaktadır. Bu nedenle çalışmanın belge hükümlerinin özetine bu sayfadan itibaren başlanmış, sayfa ve belge numarası 1 olarak kodlanmış, defter görselinden takip edilebilmesi açısından parantez içinde sayfa ve belge numarası verilmiş son olarak da belgenin konusu bir kelime ile açıklanmıştır².

Grafik 1: 2 Numaralı Şer'îye Sicili'nde yer alan belgelerin oransal grafiği

Bununla beraber hükümlerin numaralandırılması sırasında da ciddi hatalar yapıldığı göze çarpmaktadır. Bazı hükümler numaralandırılmamış, bazıları da ayrı bir hüküm sanılarak tekrar numaralandırılmıştır. Örneğin, “onuncu sahifede” yer alan “44” numaralı belgeden sonra gelen belge numaralandırılmamış “on birinci sahifede” yer alan ilk belge “45” olarak numaralandırılmıştır. Bu çalışmada ilgili belge özetlenirken “Sayfa 10/Belge 24 (19/Numarasız)-VERASET” şeklinde bir kodlama tercih edilmiştir.

Defterin 9 numaralı sayfasındaki yukarıda bahsedilen ifadedden önce yer alan on bir belge haricinde, defterin içinde “Ek: 14/1-a”, “Ek: 14/1-b”, “Ek: 14/2”, “Ek: 14/3-a”, “Ek: 14/3-b”, “Ek: 41/1” şeklinde kodlanan belgeler yer almaktadır³. İlk on bir belgeyle beraber bu Ek Belgeler “2 Numaralı Kırşehir Şer’iye Sicilinde Yer Alan Ek Belgelerin Özetleri” başlığı altında işlenmiş olup, özetler hazırlanırken günümüz rakamları ile yapılan numaralandırmalar esas alınmıştır.

2 NUMARALI KIRŞEHİR ŞER’İYE SİCİLİNİN TAHLİLİ

Kırşehir, İç Anadolu’nun ortasında Ankara, Yozgat, Kırıkkale ve Nevşehir illeri ile komşu ve 6530 km²’lik yüz ölçümüne sahiptir. Doğuda Kervansaray Dağı, Kuzey Doğuda Çiçek Dağı, Kuzey-Kuzeybatı istikametinde sırasıyla Yağmurlu, Baranlı, Ömerhacılı, Ali Öllez ve Koç Dağları yer almaktadır. Kırşehir tarihi ve coğrafyası ile ilgili ilk çalışmalardan birini hazırlayan Cevat Hakkı Tarım, Kırşehir’in karasal iklimi hakkında şu bilgileri vermektedir;

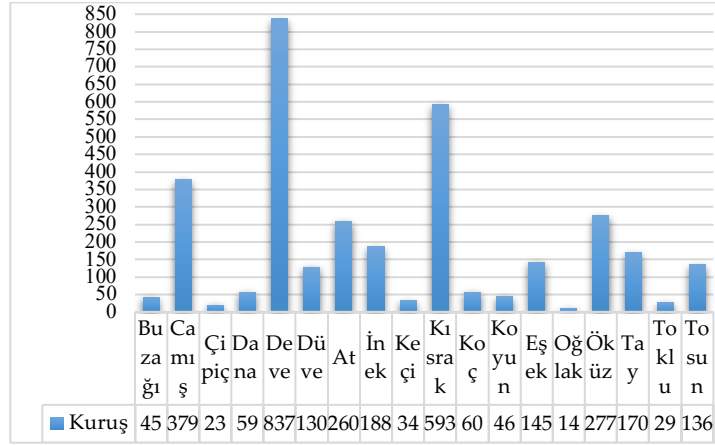
“İttirat ve intizam bulunmadığı içindir ki kışlar çok soğuk, yazlar pek sıcaktır. Ekseriya geceleri serin olur. Birden bastırın kışlar, vakitli vakitsiz sağanak halinde yağan yağmur, dolu ve bunların tevhit ettiği seller yüzünden insanlar, hayvanlar, ekinler telef olur. Bazen de yağmursuzluk ve sık sık esen samiyeli yüzünden kuraklık baş gösterir. Toprak kısırlaşır, üzerinde yaşayanları açlık ve ıstırap içinde kıvrandırır.” (Tarım 1938: 12).

Tarım’ın da dikkat çektiği üzere Kırşehir, karasal iklimin çok sert yaşandığı bir coğrafyadır. Hatta Kırşehir’in kurak ve verimsiz toprakları eski haritalarda “çöl” olarak tabir edilmektedir. Harita 2 incelendiğinde Çiçek Dağı ve Kervansaray Dağı ile başlayıp Kayseri istikametine doğru uzanan Malya Ovası, “Malya Çölü” olarak gösterilmiştir. Aynı şekilde 1 numaralı haritada, Kırşehir’in kuzeybatı istikametinde yer alan Paşa Dağı ile Kızılırmak arasında kalan kısım “çöl” olarak işaretlenmiştir. 1 numaralı haritada “çöl” olarak belirtilen bu bölgenin büyük bir kısmı 1959 yılında tamamlanan Hirfanlı Barajı’nın oluşturduğu baraj gölünün altında kalmıştır. Günümüzde modern tarım sulama sistemleri ve baraj sulama kanalları sayesinde Kırşehir’in tarımsal gelirleri oldukça çeşitlidir. Ancak geçmişte, Kırşehir’in tarımsal üretiminin bir hayli düşük olduğunu söylemek mümkündür.

İklim koşullarının sert ve buna bağlı olarak tarım gelirlerinin düşük olmasına rağmen Kızılırmak Havzası’nın Orta Kızılırmak bölümünde yer alan Kırşehir, yer altı

ve yer üstü su kaynakları bakımından oldukça bereketlidir. Kızılırmak ve Delice nehirleri haricinde Kırşehir merkezi boydan boya geçen Kılıçözü Çayı, ayrıca çevre ilçelerden çıkan Ökse Çayı, Hırla Suyu, Kulpak Deresi, Acıöz Deresi ve Ziyaret Deresi Kırşehir'in başlıca akarsu kaynaklarıdır. Ayrıca Karakurt, Bulamaçlı ve Terme Kaplıcaları ile de önemli jeotermal kaynaklara da sahiptir. Zengin su kaynakları etrafında kurulan bağ ve bahçeler, Kırşehir'in ziraatten elde edemediği geliri bahçecilik ile ikame etme imkânı vermiştir. 1250/1834-35 tarihli temettü kayıtlarına göre Kırşehir'de bahçe ürünlerinden elde edilen gelir 47.980 kuruş iken ziraat ürünlerinden elde edilen gelir 18.410 kuruştur (Günçıktı 2010: 52, 53). Bağ ve bahçeden elde edilen çeşitli meyve ve sebzenin, tarladan elde edilen ürünlerin gelirlerden iki buçuk kat daha fazla olmasına rağmen, Kırşehir'den çevre illere meyve sevkiyatı neredeyse yok gibidir. Türkiye'nin Sıhhi İctimai Coğrafyası dizisinin Kırşehir fasikülünde bu durumun sebebinin Kırşehir halkının batâetine bağlansa da (İsmail 1341: 31) coğrafyanın tarla yahud bahçe ziraatine müsaade etmediği var olan mahsüllerin de Kırşehir halkının ihtiyaçlarını anca karşıladığı aşikârdır. Dolayısıyla Kırşehir'in temel geçim kaynağı tarım olması zor bir ihtimaldir.

Çalışma konusu olan 73 hükümden 13 tanesinde muhatapların sadece ziraatla ya da hayvancılıkla beraber ziraatla ilgilendiği görülmektedir. 2 kayıta muhatapların ticaretle ilgilendiği, 58 kayıta muhatapların hayvancılıkla ilgilendiği anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle 2 Numaralı Kırşehir Şer'îye Sicili'nde yansıyan kayıtlara göre adı geçen kişilerin %79'u sadece hayvancılıkla ilgilenirken, %18'i tarım ve hayvancılık, %3'ü ise ticaretle uğraşmaktadır. Bu da bize tarım ve hayvancılıkla ilgilenenlerin, sadece hayvancılık yapanlara oranla çok daha az olduğunu göstermektedir ki, Kırşehir'in yukarıda bahsedilen coğrafi şartları göz önüne alındığında bu durum tabii gibi görülmektedir. Hayvancılıkla ilgilenenler, buzağı, camış, çipçi⁴, dana, deve, düve, esb⁵, inek, keçi, kısarak, koç, koyun, merkep, oğlak, öküz, tay, toklu⁶ ve tosun yetiştirmektedir. Yetiştirilen hayvanların terekelere yansıyan ortalama değerleri Grafik 1'de gösterilmiştir. Dolayısıyla XIX. yüzyıl Kırşehir'inin temel geçim kaynağının hayvancılık olduğunu söylemek mümkündür.

Grafik 2: 2 Numaralı Kırşehir Şer'îye Sicili'ne göre hayvancılıktan elde edilen ortalama gelir.

68 numaralı belge, Kırşehir Yeni Çarşı hakkında bilgiler ihtiva ediyor olması bakımından önemlidir. Belgeye göre Kayabaşı Mahallesi ahalisinden Feyzullah Osman vefat etmiş ve miras olarak varislerine Yeni Çarşı'da bir dükkân bırakmıştır. Söz konusu bu dükkân bir taraftan kale ve yol ile bir taraftan da Hacı Nikos, Hacı Bedros ve İbrahim adlı kişilerin dükkânları ile sınırdaştır. Söz konusu belge 17 Aralık 1892 tarihli Ankara Vilayet Salnamesi'ne göre Kırşehir'de 650 dükkân vardır (Nizamoğlu 2020: 43). 1945 yılında Almanya'dan Türkiye'ye göçen ve 8 ay Kırşehir'de yaşayan Walter Rauben, tarihî Kırşehir Çarşısı'nın Kale etrafında bulunduğu, daha sonra kalenin doğu tarafında modern bir çarşının inşa edildiğini yazmaktadır (Rauben 2015: 75). Feyzullah Osman'ın dükkânının da bu bölgede bulunuyor olması muhtemeldir. Ayrıca XIX. yüzyıl sonunda Kırşehir'de gayrimüslimlerin ticaretle ilgileniyor olmaları da ilginç detaylardan bir tanesidir.

2 Numaralı Kırşehir Şer'îye Sicili'nde karşılaşılan diğer önemli belgeler 7 ve 8 numaralı belgelerdir. Bu belgeler Kırşehir'in Hamid Karyesi'nden olup Girit Adası'nda görev yapan ve burada şehit olan askerlerin isimlerini, rütbelerini ve görev yaptıkları askeri birimi göstermektedir. Her iki belge de 1891 yılına tarihlenmektedir. Bu tarih Girit'in görece sakin geçen dönemlerindendir. Girit, yirmi dört yıllık bir kuşatmanın sonunda 1669 yılında fethedilmiştir. 1770 yılına kadar birkaç şikâyet haricinde adada ciddi bir isyan ya da ayaklanma kaydı yoktur (Öztürk 2019: 199; Tükin 1945: 205). Bu tarihten sonra gerek Fransız devriminin etkileri gerekse de çeşitli devletlerin kışkırtmaları ile adada isyanlar baş göstermiştir⁷. 1878-1889 yılları arasında adada asayiş sağlamaya görevli, jandarma taburları sadece ada ahalisinden müteşekkil ise de 1889 yılında bu uygulamadan vazgeçilmiş ve diğer vilayetlerden asker temin edilerek adaya yerleştirilmiştir (Bay 2025: 173). Belgede adı geçen Osman

bin İbrahim bin Mustafa ve Satılmışoğlu Ömer bin Ali bin Satılmış'ın bu durum neticesinde adada istihdam edilmiş olmaları muhtemeldir. Dolayısıyla Girit Adası'nda asayişin sağlanması için Kırşehir ve çevresinden asker toplandığı anlaşılmaktadır.

Sicil'de Kırşehir Eytam Müdürlüğü'nün işleyişi hakkında önemli belgeler yer almaktadır. Eytam, "yetim" kelimesinin çoğuludur. Henüz buluş çağına ulaşmamış annesi ya da babası vefat eden erkek ya da kız çocukların, ailelerinden kalan malların resmî bir kurum tarafından korunması ve buluşa erene kadar işletilmesi için 1851 yılında Emvâl-i Eytâm Nezâreti kurulmuştur (Şimşek 2021: 90). Tereke kaydı sırasında ayrı bir defter tutarak yetimlerin hissesine düşen malların fiyat tespitini yapmak, bu mallardan elde edilen gelirin işletilmesi için verilecek boç miktarını belirlemek ve kayıt altına almak, kısacası yetimin malını korumak ve arttırmak, bu nezaretin temel görevidir (Çanlı 2002: 99). Örneğin "4/1" numaralı ek belgeye göre 12 Haziran 1879 tarihinde 12660 kuruşluk kâğıt paranın Kırşehir Eytam Müdürü Eşref Efendi'ye muhafaza edilmesi ve işletilmesi için verildiği; "4/2" numaralı ek belgeye göre ise 11 Aralık 1888 tarihinde bu meblağın hak sahibine geri teslim edildiği anlaşılmaktadır.

Bu uygulama sayesinde yetimler buluş çağına erinceye kadar yeme, içme, barınma, eğitim ve sağlık gibi ihtiyaçları buradan karşılanmış. Zamanla bu malların değer kaybına uğraması ihtimaline karşı da miras kalan gayrimenkul mallar kiralanmış, menkul mallar ise satılarak nakde dönüştürülmüş ve borç karşılığı işletilmiştir (Özcan 2006). Ancak zamanla bu kurumda da belli başlı usulsüzlüklerle karşılaşmaktadır. Örneğin, 15 Aralık 1888 tarihli "5/4" numaralı ek belgede Kırşehir Eytam Sandığına borçlu yetmiş yedi kişinin isimleri, ikametleri, borç miktarları ve borçlanma tarihleri belirtilmekte, bu kişilerin borçlarını bir türlü ödemedikleri gibi, borçları tahsil ya da borçluları tevkif edebilecek memur ve mübaşirin de bulunmadığından yakınılmaktadır.

XIX. yüzyıl Kırşehir'inde yaşayan insanların sahip oldukları isimler araştırıldığında 2 Numaralı Kırşehir Şer'îye Sicili ilginç örnekler sunmaktadır. Buna göre ilgili defterde geçen kadın isimleri şu şekildedir; Adile, Ahuş, Aliye, Arife, Asiye, Ayşe, Banu, Behiye, Cemile, Döndü, Döne, Dudu, Elif, Elmas, Emine, Esme, Fatma, Feride, Gülizar, Habibe, Hafize, Hanife, Hatice, Hayriye, Hondî, Huriye, Hüsnîye, Kezban, Lütfiye, Mahmure, Meryem, Meskure, Muhsin, Munise, Nazife, Nazime, Nesibe, Rabia, Raziye, Rukiye, Saçlıhan, Saliha, Sariye, Satı, Selvi, Senem, Sıdika, Sultan, Şerife, Tenzile, Teslime, Ümeyye, Ümmügülsüm, Ümmühan, Vahide, Yeter, Zahide, Zarife, Zeliha, Zeynep, Zübeyde, Zülfiye. İncelediğimiz defterde en fazla geçen kadın ismi 24 yerde geçen "Fatma" ismidir. İlgili defterde yer alan kadın isimleri Orta Anadolu'da sık rastlanan isimlerdendir. Ancak bunların içinde "Hondî" ve "Saçlıhan" isimleri dikkat çekmektedir.

15 numaralı belgede geçen Hondî'nin, "Uzunaliuşağı Karyesi ahalisinden Hacı Osman bin Hacı Na'î(?)'nin eşi ve Hüseyin kızı" olarak sicilde adı geçmektedir. Hondî ismi Anadolu Selçuklu Devleti Sultanı I. Alâeddin Keykubad'ın eşi ve II. Gıyâseddin Keyhusrev'in annesi Mahperi Huand Hatun'dan ileri geliyor olabilir. Kayseri'de bir cami, hamam, medrese ve türbeden oluşan bir külliye sahibi olan Mahperi Huand Hatun'un, yaptırdığı bu eserlerle XIX. yüzyılda dahi halk arasında hâlâ adı bilinen ve önemsenen bir kişilik olduğu söylenebilir.

Çalışma esnasında dikkat çeken bir diğer kadın ismi ise "Saçlıhan" ismidir. Bu isim "Özi muhacirlerinden Ceme Aka(?) bin Gazi'nin eşi ve Kara kızı" olarak 38 numaralı belgede geçmektedir. Özi, günümüzde Ukrayna'nın güneyinde kalan küçük bir sahil kentidir ve 1792 Yaş Anlaşması ile resmen Ruslara terk edilmiştir. Bu belge İmparatorluğun Müslüman tebaası arasında dahi olsa coğrafyaya göre isimlerin nasıl farklılık arz ettiğinin göstergesidir. Ayrıca Özi elden çıktıktan sonra muhacirlerin Kırşehir ve çevresine yerleştirilmiş yahut yerleşmeyi tercih etmiş olduklarını da göstermektedir ki bu ikinci tahmin üzerine daha detaylı bir araştırma yapılması gerekmektedir.

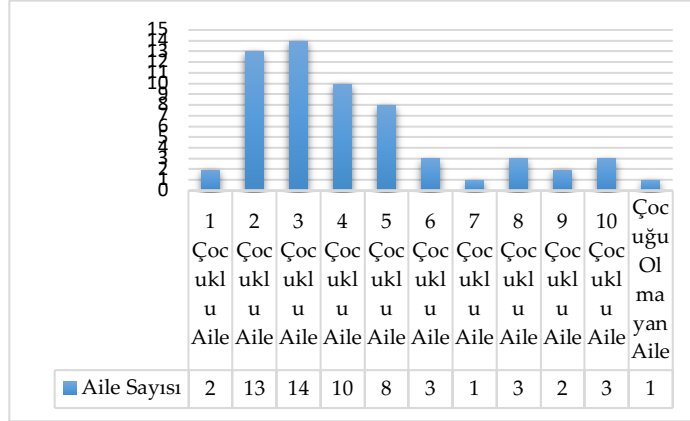
2 Numaralı Kırşehir Şer'îye Sicili'nde geçen 89 farklı erkek ismi arasında da ilginç isimlere rastlanmaktadır. Buna göre ilgili defterde geçen erkek isimleri şunlardır; Abdullah, Abdürrahim, Abdurrahman, Abdülkadir, Ahmed, Alemdar Halil, Ali, Arif, Arifan, Atıf, Aziz, Battal, Bekir, Bektaş, Caca, Cafer, Celaleddin, Cemal, Ceme Aka(?), Cemil, Çelebi, Edhem, Esad, Esef, Fehmi, Feyzullah, Feyzullah Osman, Gazi, Habib, Hacı, Nuri, Hakki, Hakverdi, Halil, Halil Mustafa, Hamdullah, Hamid, Hasan, Hayreddin, Hüseyin, İbrahim, İbşir, İdris, İsa, İsmail, İzzet, Kadir, Kani Mehmed, Kara, Kasım, Latif, Mahmud, Mecid, Mehmed, Mehmed Ali, Memi, Muhammed Emin, Murtaza, Musa, Mustafa, Mükremin, Mürsel, Na'il, Nasuh, Osman, Ömer, Ömer Musa, Ömer Selim, Ramazan, Receb, Rıfat, Rıza, Sağır, Said, Salih, Satılmış, Selim, Süleyman, Şeref, Şeyhmuza, Şükrü, Tahir, Talib, Tosun, Veli, Yahya, Yunus, Yusuf, Zeynel. Burada da dikkati çeken isimler kadın isimlerinde olduğu gibi muhacir ve tarihî şahsiyet isimleridir. Yukarıda adı geçen Saçlıhan'ın eşi olarak aynı belgede yer alan "Ceme Aka(?)" olarak okunan isim ilk dikkatimizi çeken isimdir. Bir diğer dikkat çekici isim ise 62 numaralı belgede geçen "Caca" ismidir. Bu isim de Kırşehir'de büyük bir medrese ve cami sahibi olan Anadolu Selçuklu Devleti'nin Kırşehir Emiri Cacaoğlu Nûreddin Cebrâil'den mülhem olmalıdır.

2 Numaralı Kırşehir Şer'îye Sicili'nde adı geçen şahısların kullandıkları lakaplar da yer almaktadır. Bu lakaplar genellikle ilgili kişinin mensubu olduğu sülale ya da aşireti belirtmek için kullanılmakla beraber o kişinin toplumsal hayatta tanınmasını sağlayan mesleki hususiyetini ya da bedensel özelliğini yansıtmak için de kullanıldığı tahmin edilmektedir. Buna göre ilgili defterde yer alan lakaplar şunlardır; Abidinoğlu, Ağa, Akdağlı, Aleybeyzade, Arab, Arabacıoğlu, Araboğlu, Aşıroğlu, Bey, Birinci, Bozoğlu,

Çavuş, Dalgahioğlu, Delibekiroğlu, Efendi, Gülaçoğlu, Habiboğlu, Hacı, Hacialiağa, Hafızoğlu, Hanecioğlu, Hızıroğlu, Karaalioğlu, Karacakürtoğlu, Kasımoğlu, Kayserili, Kel, Kemiksizioğlu, Körçavuşoğlu, Köse, Köseoğlu, Köylüoğlu, Kürt Musto, Molla, Musaoğlu, Parmaksızioğlu, Recebzade, Sazenköoğlu, Sülüküzade, Şeyh, Torunoğlu, Ulmazoğlu(?), Usta, Yağlıoğlu.

2 Numaralı Kırşehir Şer'îye Sicili'nde hiç evlenme ya da boşanma kaydı yoktur. Sadece tek bir belgede, yine Özi Muhacirlerinin adının geçtiği 15 numaralı belgede, vefat eden Ceme Aka(?) bin Gazi'nin boşandığı eşi olan Mahmud kızı Zülfiye'den doğma çocuklarına bıraktığı mal varlıkları anlatılmaktadır. Bunun haricinde boşanma ile ilgili bir kayda rastlanmamıştır. Evliliklerle ilgili bilgilerin tamamına da yine bu tereke kayıtlarındaki miras meselelerinden ulaşılmaktadır. Buna göre incelediğimiz 53 belgeye göre vefat eden kişilerin 34'ü tek eşli, 16'sı iki eşli ve 3 tanesi de üç eşli olarak kaydedilmiştir. Sahip olunan çocuk sayısında ise farklı rakamlar göze çarpmaktadır. Öncelikle ilgili defterde yer alan kız ve erkek çocuklar arasında ciddi bir farklılığa rastlanmamaktadır. Buna göre 247 çocuktan 140'ı erkek ve 107'si ise kız çocuğudur. Ailelerin sahip oldukları çocuk sayıları genellikle birden fazladır. İlgili defterde kaydı bulunan 60 ailenin sadece 1 tanesinin çocuğu yoktur ve 2 tanesinin de bir çocuğu vardır. Diğer 57 ailenin birden fazla çocuğu olduğu anlaşılmaktadır. Bu aileler de genellikle 2 ve üç çocukludur. En fazla çocuk sahibi olan ailelerdeki çocuk sayısı ise ondur. 3 ailede tespit edilen bu duruma göre, 1 ailede iki evlilikten on çocuk doğmuş, 2 ailede ise birer evlilikten onar çocuk doğmuştur.

Grafik 3: 2 Numaralı Kırşehir Şer'îye Sicili'ne göre ailelerin sahip oldukları çocuk sayıları

2 Numaralı Kırşehir Şer'îye Sicili büyük oranda tereke kayıtlarından müteşekkil olduğundan XIX. yüzyılda Kırşehir'de günlük hayatta kullanılan eşyalar ve kıyafetler büyük yer kaplamaktadır. Buna göre terekelerde yer alan günlük eşyalar ve kıyafetler

şunlardır; adi döşek, adi elbise, adi halı, adi yatak, ala yatak, araba, bıçak, boz palaz, çeyiz sandığı, çift takımı, çuval, don, don çuvalı, döşek, entari, ekmek takımı, halı, hamur leğeni, havan, heybe, hoşab taşı, höllük, ibrik, ibrik, kahve takımı, kazgan, kebir çuval, kebir sahan, kebir tabak, kebir tabak, kefgir, kilim, kova, kovan, köhne araba, köhne palaz, küp, leğen, leğence, orak, pala, palaz, sagır leğen, sagır tabak, sahan, sandık, sini, sini, sofra, su taşı, şal, tabanca, tava, tepsi, tencere, top kumaş, yastık, yatak, yoğurt tulumu, yorgan.

2 Numaralı Kırşehir Şer'îye Sicili'nde yer alan karye isimleri şunlardır; Akça Ağıl, Akpınar, Alahacılı, Alişar, Aydoğmuş, Balımağa, Baş/Biş, Benizler, Boztepe, Cedidhüseyinali, Cedidkale, Çadırılıkörmehmed, Çebişler, Değirmenözü, Değirmenüzeri, Doğanlı, Durmuşlu, Eşrefli, Gulamuşağı, Gümüş Kümbet, Güzler, Hacıbektaş, Hacımirza, Hamid, Hasanali, İkizler, İsakocalı, Kâklıulu, Kaman, Karaboğaz, Karacaviran, Karaduraklı, Karafakılı, Kargın Yenice, Kurancılı, Küçükülü, Medrese, Müminler, Ömerhacılı, Palangıç, Sarıcalar Pekmezci, Sarıcalardeveci, Sıdıklı, Sıdıklıbüyükoba, Sıdıklıortaoba, Sofular, Susuz, Timurlu, Toklu Keman, Toruncceci, Yağmurlu, Yeniköy. Bu karyelerden en fazla kayıt 8 belge ile Hamid karyesine aittir. Sicilde geçen mahalle isimleri ise şunlardır; Aşıkpaşa, Bekirkadı, Dinekbacı, Erevik Helvacı, İmaret, Kayabaşı, Kindam, Kuşdilli, Orçun, Yenice, Zîr. Bu mahallelerden en fazla 7 kayıt ile Kayabaşı Mahallesi'nin adı geçmektedir.

SONUÇ

2 Numaralı Kırşehir Şer'îye Sicili ciltlenmesi, numaralandırılması ve kayıt altına alınması sırasında ciddi hatalara maruz bırakılan bir kaynaktır. Yapılan araştırma sırasında, 32 Numaralı Kırşehir Şer'îye Sicili'nde de benzer hataların yapıldığı müşahade edilmiş, ancak çalışma konusu olmadığından dolayı ilgili yerde belirtilmekle iktifa edilmiştir. Çalışma konusu 2 Numaralı Kırşehir Şer'îye Sicil Defteri Kırşehir'in 23 Safer 1309/28 Eylül 1891 ile 15 Reb'ü'l-Evvel 1313/3 Kasım 1895 tarihleri arasındaki dört yıllık süre zarfında çeşitli köy, nahiye ve mahallelerinde görülen davalar hakkında bilgi vermektedir. Söz konusu tarihler arasında evlenme, boşanma, cinayet, hırsızlık gibi olaylarla karşılaşmamıştır. Çalışma konusu defterde, sadece veraset davaları, alacak davaları ve arazi davaları ile ilgili hükümler yer almaktadır. 2 Numaralı Kırşehir Şer'îye Sicili ile aynı dosyada kaydedilen ek belgelerde ise, yine arazi ve alacak davalarının tutanakları ile birlikte, Eytam Sandıkları'nın taşra idareleri ile ilgili önemli belgeler yer almaktadır.

Söz konusu hükümlerden Müslüman bir esnafın, dükkânının bulunduğu yerin detaylı bir şekilde belirtilmiş olması önemlidir. Zira mezkûr belge Kırşehir'in tarihî çarşısının yayıldığı alanın yerini göstermektedir. Ayrıca bu dükkânın Hacı Nikos ve Hacı Bedros gibi gayrimüslimlerin dükkânları ile komşu olması da Kırşehir'in XIX. yüzyıl sonunda kozmopolit bir ticari ağa sahip olduğunu düşündürmektedir. Bu tür

kayıtlar, Şer'îye sicillerinin bir şehrin ticaret hayatını ve kentsel dokusunu anlamak açısından ne kadar önemli olduğunun bir göstergesidir.

Bununla beraber 2 Numaralı Kırşehir Şer'îye Sicili'nde yer alan asker terekeleri savaş yahut başka bir sebepten şehit düşen askerlerin birliklerini ve bu birliklerin görev yaptığı bölgeleri belirtiyor olması bakımından son derece kıymetlidir. Bu bakımdan isyanların bastırılması ve asayişin sağlanması için XIX. yüzyılda Kırşehir'den askere alınan kişilerin Girit Adası'nda istihdam edildiğine yönelik yukarıda bahsedilen belgeler ziyadesiyle önemlidir. Ayrıca bu belgeler, Yeniçeri Ocağı kaldırıldıktan sonra oluşturulan Asakîr-i Mansûre-i Muhammediye ordusunun askere alım süreçleri, ordu taburlarının görev bölgeleri ve istihdam edilen askerlerin memleketlerinin belirlenmesi açısından, özellikle 1826 sonrası tutulan tereke kayıtlarının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

1 ve 2 numaralı haritalarda da görüldüğü üzere, Kırşehir'in etrafı "çöl" olarak tanımlanmaktadır. Kırşehir'in merkezinde yer alan akarsular bölgede bahçe tarımına el verse de su kaynaklarından uzaklaştıkça toprak kuraklaşmakta ve tarıma elverişsiz hâle gelmektedir. Bu nedenle bölgede hayvancılık tarımdan daha fazla gelişmiştir. Hatta modern baraj ve sulama tekniklerinden önce Kırşehir'in temel geçim kaynağının tarım ve hayvancılık değil sadece hayvancılık olduğunu söylemek dahi mümkündür. 2 Numaralı Kırşehir Şer'îye Sicili'nde yer alan tereke kayıtları da bu iddiayı destekler niteliktedir.

Şer'îye Sicilleri, her ne kadar XIX. yüzyıl itibarıyla ihtiva ettiği bilgi yelpazesi daralmış olsa da Osmanlı tarihi açısından birincil kaynaklardandır. Bu kaynaklar bir hayli akademik çalışmaya konu olmuşlardır. Söz konusu araştırmalar ekseriyetle transkripsiyon çalışması olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak henüz araştırmaya tabi tutulmamış gerek İslam Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi gerekse de Osmanlı Arşivleri'nde kayıtlı hâlâ on binin üzerinde Şer'îye sicili bulunmaktadır. Bu siciller üzerine yapılacak akademik çalışmaların sayısının artması ve muhtevasının genişlemesi, bilhassa disiplinler arası olarak, Türk tarihçiliği açısından ciddi bir önem arz etmektedir. Şer'îye sicilleri üzerine yapılması muhtemel araştırmalar ilgili bölgenin coğrafi şartları göz önüne alınarak değerlendirilmeli, varsa, o bölgeye ait diğer arşiv kayıtlarının verdiği bilgiler, yapılan değerlendirmeler ile karşılaştırılmalıdır.

Son olarak, 2 Numaralı Kırşehir Şer'îye Sicili küçük ancak muhteva açısından değerli bir kaynaktır. Defter, araştırmacılara XIX. yüzyıl sonunda Kırşehir'in ekonomik, sosyal ve askerî tarihi açısından kıymetli bilgiler sunmaktadır. Ancak defterin ciltlenmesi ve hükümlerin numaralandırılması esnasında eski Türkçe sayfa ve hüküm numaralarına riayet edilmediği, bu nedenle de ciddi hataların yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmada yapılan numaralandırma hataları mümkün mertebe

giderilmeye çalışılmıştır. Arşivlerde ve kütüphanelerde kayıtlı, benzer şekilde yanlış ciltlenmiş ve numaralandırılmış sicillerin yeniden tertip edilmesi ve gelecekte benzer çalışmaların daha titiz bir arşiv düzenlemesi ile yapılması, bu tür kaynakların bilimsel değerini daha da artıracaktır.

KAYNAKÇA

- ADİYEKE, A. N., ADİYEKE, N. (2021). *Osmanlı Dönemi Kısa Girit Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- AKARÖZ, B. (2020). *H.1299-1305/M.1881-1887 Tarihli 5 Numaralı Kırşehir Şer'iyye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AKTUĞ, G. (2013). *H.1324-1328 Tarihli Kırşehir-Çiçekdağı Şer'iyye Sicilinin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ASLAN, N. (1998). "Milli Arşivimiz İçerisinde Şer'iye Sicilleri "Eğitim ve Terminoloji Problemi". *I. Milli Arşiv Şurası*. Ankara: Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 187-195.
- ATALAY, Ç. (2007). *24 Numaralı Kırşehir Şer'iyye Sicili (H.1328-1332/M.1910-1914/R.1326-1329) Transkripsiyon ve Değerlendirme*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- BAŞAR, F. (1997). *Osmanlı Eyalet Tevcihatı (1717-1730)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- BAY, S. (2025). Girit Jandarma Teşkilatının Organizasyonu 1896-1897. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 172-231. <https://doi.org/10.24186/Vakanuvis.1556615>
- BEKDEMİR, M. (2018). *H. 1 Mart 1323 / M. 14 Mart 1907 Tarihli 19 Numaralı Kırşehir Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6107. Tarih: 15 Cemâziye'l-Âhir 1296 (6 Haziran 1879).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6108. Tarih: 23 Safer 1309 (28 Eylül 1891).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6109. Tarih: 1 Receb 1296 (21 Haziran 1879).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6110. Tarih: 10 Muharrem 1298 (13 Aralık 1880).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6111. Tarih: 21 Receb 1299 (8 Haziran 1882).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6112. Tarih: 21 Cemâziye'l-Evvel 1301 (19 Mart 1884).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6113. Tarih: 23 Şaban 1302 (7 Haziran 1885).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6114. Tarih: 3 Safer 1305 (21 Ekim 1887).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6115. Tarih: 27 Safer 1305 (14 Kasım 1887).

- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6116. Tarih: 29 Safer 1305 (16 Kasım 1887).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6117. Tarih: 6 Rebî'ü'l-Âhir 1309 (9 Kasım 1891).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6118. Tarih: 12 Muharrem 1310 (6 Ağustos 1892).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6119. Tarih: 8 Safer 1311 (21 Ağustos 1893).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6120. Tarih: 24 Muharrem 1314 (5 Temmuz 1896).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6121. Tarih: 3 Rebî'ü'l-Âhir 1317 (11 Ağustos 1899).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6122. Tarih: 30 Rebî'ü'l-Evvel 1317 (8 Ağustos 1899).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6123. Tarih: 24 Zi'l-hicce 1324 (8 Şubat 1907).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6124. Tarih: 29 Muharrem 1325 (14 Mart 1907).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6125. Tarih: 1 Rebî'ü'l-Evvel 1323 (6 Mayıs 1905).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6126. Tarih: 17 Rebî'ü'l-Evvel 1326 (19 Nisan 1908).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6127. Tarih: 13 Muharrem 1326 (16 Şubat 1908).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6128. Tarih: 27 Rebî'ü'l-Evvel 1327 (18 Nisan 1919).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6129. Tarih: 15 Şevval 1326 (20 Ekim 1910).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6130. Tarih: 19 Zi'l-kade 1328 (22 Kasım 1910).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6131. Tarih: 24 Şevval 1308 (2 Haziran 1891).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6132. Tarih: 17 Rebî'ü'l-Âhir 1312 (18 Ekim 1894).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6133. Tarih: 11 Rebî'ü'l-Evvel 1318 (9 Temmuz 1900).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6134. Tarih: 9 Şevval 1318 (30 Ocak 1901).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6135. Tarih: 29 Zi'l-hicce 1330 (9 Aralık 1912).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6136. Tarih: 25 Rebî'ü'l-Evvel 1329 (26 Mart 1911).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6137. Tarih: 28 Rebî'ü'l-Âhir 1331 (6 Nisan 1913).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6138. Tarih: 1331 (1913).

- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6139. Tarih: 12 Şevval 1331 (14 Eylül 1913).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6140. Tarih: 2 Rebî'ü'l-Âhir 1334 (6 Şubat 1916).
- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Osmanlı Arşivi). *Meşihat Sicil Defterleri* (MŞH.ŞSC.d). 6141. Tarih: 1 Mart 1924.
- ÇANLI, M. (2002). "Eytam İdaresi ve Sandıklar (1851-1926)". (ed. Hasan Celal Güzel, Kemal Çiçek, Salim Koca). *Türkler*. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 57-73.
- ÇORA, E. O. (2023). 22 Numaralı Kırşehir Şer'iyye Sicili'nin (H.1327-1328/M.1909-1910) *Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Bitlis Eren Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- DEMİRCAN, A. (2009). 20/1 Numaralı (H.1326-1327/M.1908-1909) *Kırşehir Şer'iyye Sicil'inin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- FAYDALI, N. (2010). 18 Numaralı Kırşehir Şer'iyye Sicil'inin (H.1325-1326, R.1323, M.1907-1908) *Transkripsiyonu, İslâm Hukuku Açısından Tahlil ve Değerlendirmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GEDİKLİ, F. (2005). "Osmanlı Hukuk Tarihi Kaynağı Olarak Şer'iye Sicilleri". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi (TALİD)*, 3 (5), 187-213.
- GÜNÇİKTİ, M. (2010). 795 Numaralı Temettuat Defterine Göre Kırşehir Merkez Kazası Sosyo-Ekonomik Durumu (1250/1834-35). (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÜNDÜZ, A. (2012). "Salnamelere Göre Kırşehir Sancağı Hakkında Bilgiler (1873-1910) (Coğrafyası, Tarihi, Nüfusu, Nahiye ve Kazaları)". *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*, 7(3): 1373-1393.
- GÜNEŞ, A. (1988). Kırşehir'in 3 Numaralı Şer'iyye Sicili'nin *Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi* (H.1296-1305: M.1878-1888). (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- HERDİ, M. (2001). 12 Numaralı Şer'iye Sicil Defterine Göre Kırşehir'in Sosyo-Ekonomik Yapısı. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İSMAİL, İ. (1341). *Türkiye'nin Sıhhi İctimai Coğrafyası, Kırşehir Vilayeti*. İstanbul: Kağıtçılık ve Matbaacılık Anonim Şirketi.
- KARACA, Z. (2007). 23 Numaralı Kırşehir Şer'iyye Sicilinin (M.16.04.-24.08.1912) *Transkripsiyon ve Değerlendirmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KARAKÖSE, H. (2013). "Yakınçağda Kırşehir". (ed. Yaşar Özüçetin, Veli Ünsal, Hasan Karaköse, ve Murat Tuğluca). *Kırşehir (Siyasi Tarihi ve Kırşehir Tarihi Bibliyografyası)*. Kırşehir: Gökçe Ofset Matbaacılık, 2019-228.
- KENANOĞLU, M. M. (2007). "Nizamiye Mahkemeleri". *TDV İslam Ansiklopedisi* (C. 33). Ankara: TDV Yayınları, 185-188.
- KILIÇ, O. (2022). "Bozok/Yozgad Sancağının Osmanlı İdari Taksimatı İçerisindeki Yeri (Kuruluşundan Cumhuriyete)". Güngör, E. (ed.) *İçinde, Yozgat Tarihi ve Kültürü: Yozgat Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı Dönemi* (Cilt II, S. 43-59). Akçağ Yayınları.
- KÜTÜKOĞLU, M. (2006). "Narh". *TDV İslam Ansiklopedisi İslam Ansiklopedisi* (C. 32). Ankara: TDV Yayınları, 390-391.

- Nişanyan Sözlük. (2002-2025). "Nişanyan Yer Adları".
<https://www.nisanyanyeradlari.com/?Y=Aquae%20Saravenae&Ul=Hepsi&O=C&S=1&N=0>
 (23.03.2025)
- NİZAMOĞLU, A. (2020). *Kırşehir Belediyesi Tarihi*. Kırşehir: Kırşehir Belediyesi Yayınları.
- ORTAYLI, İ. (2001). "Kadı". *TDV İslâm Ansiklopedisi* (C. 24) Ankara: TDV Yayınları, 69-73.
- ORTAYLI, İ. (2016). *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*. Ankara: Cedit Neşriyat.
- ORTAYLI, İ. (2017). *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı*. İstanbul: Kronik Yayınları.
- ORUÇ, L. (2021). 798 Numaralı Temettuat Defterine Göre Kırşehir Mahalle ve Köylerinin Müslüman Ahalisi (Transkripsiyon ve Değerlendirme). (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ÖZCAN, T. (2006). "Osmanlı Toplumunda Yetimlerin Himayesi ve Eytam Sandıkları". *Journal Of Istanbul University Faculty Of Theology*, (14): 103-121.
- ÖZTÜRK, Y. (2019). "The First Cretan Rebellion Against The Ottoman Authority: Narratives And Sources/Osmanlı Egemenliğine Karşı İlk Girit Ayaklanması: Anlatılar ve Kaynaklar". *Osmanlı Araştırmaları*, 53(53), 195-229. <https://doi.org/10.18589/Oa.632004>
- PAKALIN, Z. (1983). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- RAUBEN, W. (2015). *İç Anadolu'da Küçük Bir Eskişehir Şehri: Kırşehir*. (çev. Cemal Sakallı). Kırşehir: Eray Ofset.
- SAHİLLİOĞLU, H. (1967). "Osmanlılarda Narh Müessesesi ve 1525 Yılı Sonunda İstanbul'da Narh Fiyatları". *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, (1): 36-53.
- SAMİ, Ş. (1317). *Kamus-ı Türki*. İstanbul: İkdâm Matbaası.
- SERİN, C. (2012). 23 Numaralı Kırşehir Şer'îye Sicilinin (H.1328-1330/M.1910-1912) Transkripsiyon ve Değerlendirmesi. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ŞAHİN, İ. (2022). "Kırşehir". *TDV İslâm Ansiklopedisi* (C. 25). Ankara: TDV Yayınları, 480-484.
- ŞİMŞEK, A. (2021). "Osmanlı Hukuk Sisteminde Yetimlerin Himayesi ve Maddî Haklarının Korunması-Kurumsal Süreç". *Mevzu Sosyal Bilimler Dergisi*, (5): 89-126. https://doi.org/10.1501/Ilhfak_00000000927
- TARIM, C. H. (1938). *Kırşehir Tarihi Üzerine Araştırmalar-I*. Kırşehir: Vilayet Matbaası.
- TAŞ, M. (2007). *H. 1326 Tarihli Kırşehir Şer'îye Sicili (Kırşehir'in Sosyal Kültürel ve Ekonomik Hayatı)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TOSUN, M. (2020). *Kırşehir 21 Numaralı Şer'îye Sicili Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi (R.1323-1324/M.1908-1909)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TTK (Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi Arşivi). *Haritalar* (H). 0097-52.
- TTK (Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi Arşivi). *Haritalar* (H). 0162.
- TUĞLUCA, M. (2013). "Yeniçağda Kırşehir". (ed. Yaşar Özüçetin, Veli Ünsal, Hasan Karaköse, ve Murat Tuğluca). *Kırşehir (Siyasi Tarihi ve Kırşehir Tarihi Bibliyografyası)*. Kırşehir: Gökçe Ofset Matbaacılık, 219-228.
- TUKİN, C. (1945). "Osmanlı İmparatorluğu'nda Girit İsyanları: 1821 Yılına Kadar Girit". *Belleten*, 163-206.
- UÇUR, Y. (2010). "Şer'îye Sicilleri". *TDV İslâm Ansiklopedisi* (C. 39) Ankara: TDV Yayınları: 8-11.
- UZUNÇARŞILI, İ. H. (1984). *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

ÜNSAL, V. (2012). "Kırşehir'in Tarihi Coğrafyası II (M.Ö. 2. ve 1. Bin Yıl)". *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(8), 1231-1245. https://doi.org/10.9761/Jasss_415

YAY, Y. (1997). *17 Numaralı Şer'iyye Siciline Göre Kırşehir'de Ekonomik, Askeri Sosyal ve Kültürel Hayat*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EKLER

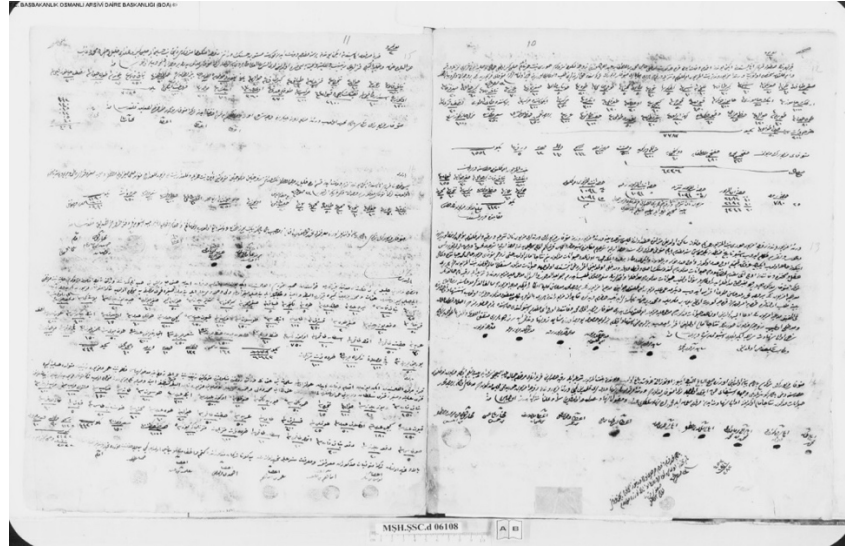
Harita 1: Müdâfaa-i Milliye Vekâleti Harita Müdüriyet-i Umûmiyyesi Matbaası'nda Tab' olunan M. 1926 Tarihli Kırşehir ve Civarı Haritası (TTK Kütüphanesi, H. 0097-52)

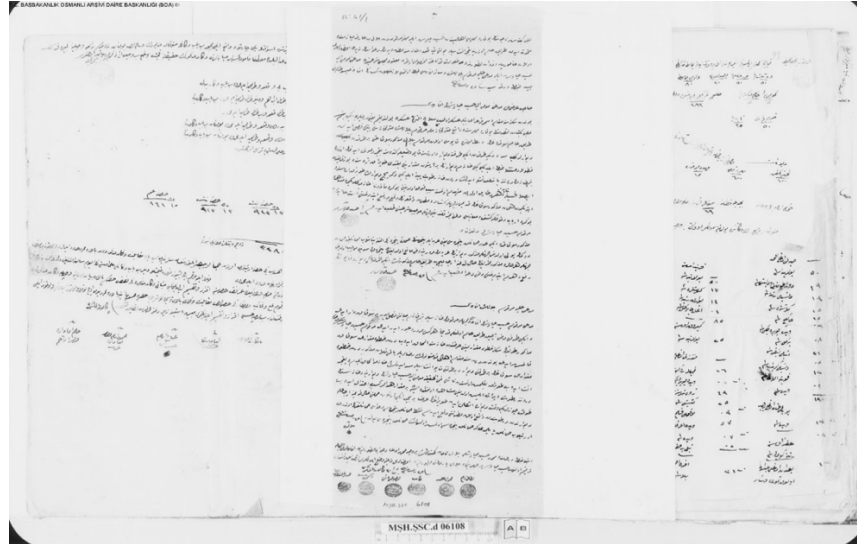
Harita 2: H. 1335/M. 1916-17 Tarihli Kırşehir'in Karadeniz'e Kadar Uzanan Kuzey Mintikasının Haritası (TTK Kütüphanesi, H. 0162)

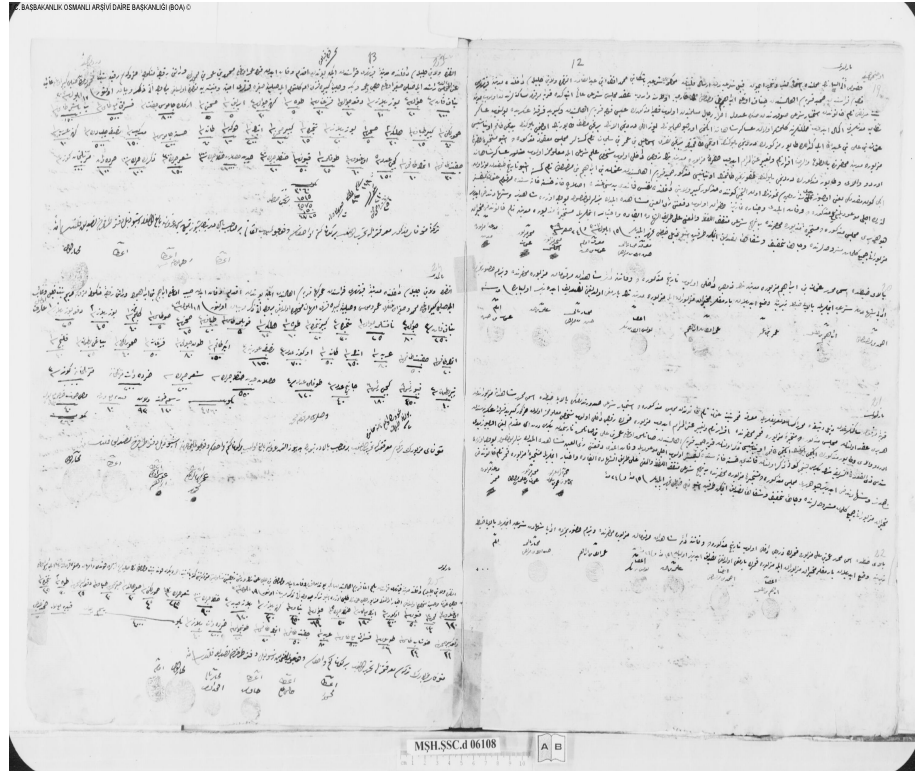
Görsel 1: 2 Numaralı Kırşehir Şer'îye Sicili, Sahife Numero 1 ve Numero 2

Görsel 2: 2 Numaralı Kırşehir Şer'îye Sicili, Ek: 41/1

Görsel 3: 2 Numaralı Kırşehir Şer'îye Sicili, Sayfa Numarası 4 ve 5.

AÇIKLAMALAR

¹ Bkz.; (Güneş 1988; Yay 1997; Herdi 2001; Atalay 2007; Karaca 2007; Taş 2007; Demircan 2009; Faydalı 2010; Serin 2012; Aktuğ 2013; Bekdemir 2018; Akaröz 2020; Tosun 2020; Çora 2023)

² Bkz. Görsel, "Sayfa 1 / Belge 1 (10/12) – VERASET". Bu kodlamadan "Sahife 1" ifadesinin geçtiği sayfada sağ üstteki ilk belgenin kast edildiği anlaşılmaktadır. Parantez içinde (10/12) ifadesi günümüz rakamları ile numaralandırılan sayfa ve belge numarasını vermektedir. Yani 10 numaralı sayfadaki 12 numaralı belge. Defter görselinden belgelerin takip edilebilmesi için her iki numaralandırma sistemine de yer verilmiştir.

³ Örn. Bkz. Görsel 2.

⁴ Bir yaşındaki keçi. Bkz. (Sami 1317: 506).

⁵ At. Bkz. (Sami 1317: 95).

⁶ Gerdanında küpe gibi sarkık taneleri bulunan kuzu veya keçi. Bir yaşına girmemiş koyun. Bkz. (Sami 1318: 902).

⁷ Girit tarihinin Osmanlı safhası için bkz. (Adıyeke ve Adıyeke 2021).

EXTENDED ABSTRACT

Shari'a Court Registers constitute one of the most significant primary sources for examining the legal, administrative, social, and economic structures of the Ottoman Empire. This study aims to prepare a systematic catalogue of the Kırşehir Shari'a Court Registers preserved in the Meşihat Registers Collection of the Ottoman Archives of the Presidency of the Republic of Türkiye State Archives and to analyse the Kırşehir Shari'a Court Register No. 2 from the perspective of historical geography. The principal premise of the research is that the geographical characteristics of a region play a decisive role in shaping its social, economic, and cultural structures. Moreover, this role can be traced through Shari'a Court Registers. For that reason, the study tries to reveal new findings concerning the social, economic, and administrative structure of Kırşehir in the late 19th century and to emphasise the importance of incorporating geographical factors into studies based on Shari'a Court Registers.

Previous studies on the Kırşehir Shari'a Court Registers have relied on different catalogues, resulting in various inconsistencies regarding both the number of registers and their chronological coverage. Significant discrepancies have been identified among the catalogues of the Ottoman Archives, the Centre for Islamic Studies (İSAM), and the National Library in terms of both the number of registers and the dates they encompass. Furthermore, the majority of existing studies are largely limited to transcription-based analyses, while comprehensive content-based examinations remain relatively scarce. In addition, the geographical characteristics of the region under investigation have generally been overlooked in the interpretation of Shari'a Court Registers. This omission complicates efforts to establish meaningful connections between the documentary evidence and the broader social and economic structures of the region. The present study seeks to address these shortcomings and to demonstrate, through the case of Kırşehir, the relationship between geography and social organisation.

The research adopts a qualitative historical methodology. Initially, all Kırşehir Shari'a Court Registers preserved in the Ottoman Archives were examined, and a comprehensive catalogue was prepared based on the dates of the first and last entries recorded in each register. Subsequently, Kırşehir Shari'a Court Register No. 2, covering the period between 23 Şafar 1309 (28 September 1891) and 15 Rabi' al-Awwal 1313 (3 September 1895), was analysed in detail. The records contained in the register were classified according to their subject matter, including inheritance, guardianship, debt claims, witness testimonies, waqf-related cases, and disputes concerning land irrigation. The findings were then interpreted through comparison with other sources relating to the geographical features, economic activities, and demographic structure of Kırşehir.

The research revealed a number of inaccuracies in the existing catalogues concerning both the number and chronological scope of the Kırşehir Shari'a Court Registers, leading to the preparation of a more systematic and reliable catalogue. It was determined that Register No. 2 consists predominantly of probate and estate inventory records. These records demonstrate that animal husbandry constituted the principal source of livelihood in Kırşehir during the late 19th century. The evidence further suggests that geographical conditions imposed significant limitations on agricultural production, whereas livestock breeding occupied a more dominant position within the regional economy. The probate records provide detailed information regarding the livestock population, everyday household items, personal names, nicknames, family structures, and the number of children within households. In addition, records concerning the Yeni Çarşı (New Bazaar) shed light on the commercial fabric of Kırşehir and the participation

of non-Muslim communities in local trade. Military estate records indicate that soldiers recruited from Kırşehir served in Crete, thereby illustrating the military connections between the Ottoman centre and its provinces. Documents pertaining to the Eytam Müdürlüğü (Orphans' Administration) also offer valuable insights into the mechanisms employed for the protection and management of orphaned children's property.

This study contributes to the existing scholarship by addressing deficiencies in the cataloguing of the Kırşehir Shari'a Court Registers and by demonstrating that Kırşehir Shari'a Court Register No. 2 constitutes an important source for understanding the social, economic, and administrative structure of 19th century Kırşehir. The findings indicate that geographical conditions directly influenced both the economic activities and the social organisation of the region. Moreover, the research highlights the considerable potential of Shari'a Court Registers not only for legal history but also for civic history, historical geography, and social history. Consequently, future studies should evaluate these registers in conjunction with the geographical characteristics of the regions concerned and other archival sources, thereby contributing to a more comprehensive understanding of Ottoman civic history.

SORUMLU YAZAR

CORRESPONDING AUTHOR

DR. ÖĞR. ÜYESİ ŞÜKRÜ SEÇKİN ANIK

sukru.anik@ahievran.edu.tr

ETİK KURUL İZİNİ

ETHICS COMMITTEE APPROVAL

ÇALIŞMADA HERHANGİ BİR ETİK KURUL İZNİNE GEREK YOKTUR.

THERE IS NO NEED FOR ANY ETHICAL COMMITTEE APPROVAL FOR THE STUDY.

DESTEKLEYEN KURUM/KURULUŞLAR

SUPPORTING-SPONSOR INSTITUTIONS OR ORGANIZATIONS

HERHANGİ BİR KURUM/KURULUŞTAN DESTEK ALINMAMIŞTIR.

NO SUPPORT WAS RECEIVED FROM ANY INSTITUTION/ORGANIZATION.

KATKI ORANI

AUTHOR CONTRIBUTION PERCENTAGE

TEK YAZAR % 100

SOLE AUTHOR

ÇIKAR ÇATIŞMASI

CONFLICT OF INTEREST

HERHANGİ BİR ÇIKAR ÇATIŞMASI BULUNMAMAKTADIR.

THERE IS NO CONFLICT OF INTEREST.

DEĞERLENDİRME

ASSESSMENT

İKİ DIŞ HAKEM / ÇİFT TARAFLI KÖRLEME

TWO EXTERNAL REFEREES / DOUBLE BLIND

BENZERLİK TARAMASI

SIMILARITY SCREENING

DERGİPARK, İNTİHAL.NET ÜZERİNDEN YAPILMIŞTIR.

THE SCREENİNG WAS DONE THROUGH
DERGİPARK, İNTİHAL.NET.

TELİF HAKKI VE LİSANS
COPYRIGHT AND LICENSE

YAZARLAR DERGİDE YAYINLANAN
ÇALIŞMALARININ TELİF HAKKINA
SAHİPTİRLER VE ÇALIŞMALARI CC BY-NC 4.0
LİSANSI ALTINDA YAYIMLANMAKTADIR.

THE AUTHORS OWN THE COPYRIGHT OF THEIR
WORK PUBLISHED IN THE JOURNAL AND THEIR
WORK IS PUBLISHED UNDER THE CC BY-NC 4.0
LICENSE.

YAPAY ZEKÂ KULLANIMI
USE OF ARTİFİCİAL INTELLIGENCE

ÇALIŞMADA YAPAY ZEKÂ
KULLANILMAMIŞTIR.
ARTİFİCİAL INTELLIGENCE WAS NOT USED IN
THE STUDY.